

ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՈՒՄՆԵՐԻ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ԴԺՔԱԽՏ ԴԵՊՔԵՐՈՒՄ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՆԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բաղեյան Ա.Վ. , Մազմանյան Վ.Գ.

*Փորձաքննությունների ազգային բյուրո,
Երևան, Հայաստան*

Հոդվածում ներկայացվել է վերջին 10 տարիների ընթացքում ՀՀ-ում և Արցախում անվտանգության տեխնիկայի կամ աշխատանքի պաշտպանության կանոնների խախտման հետևանքով տեղի ունեցած դժբախտ դեպքերի վերաբերյալ նախաձեռնող մարմինների կողմից «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ում նշանակված ճարտարագիտատեխնիկական և դատարտեխնիկական փորձաքննությունների իրականացման նպատակով՝ այդ դեպքերի կայացման անմիջական պատճառների, տեղի ունեցած անվտանգության տեխնիկայի կամ աշխատանքի պաշտպանության կանոնների խախտումների համար պատասխանատու անձանց ինքնության որոշման, բացահայտված խախտումների և տեղի ունեցած դեպքերի միջև պատճառահետևանքային կապի առկայությունը հիմնավորելու նպատակով կատարված ուսումնասիրությունների և հետազոտությունների արդյունքների վերլուծություն:

Ընդ որում, հոդվածում հատկապես շեշտադրություն է կատարվել տեղի ունեցած դժբախտ դեպքերում աշխատանքի անվտանգ պայմանների առկայությունից զար նաև մարդկային գործոնի ազդեցության նշանակության վրա:

Բանալի բառեր. անվտանգության տեխնիկա, աշխատանքի պաշտպանություն, արտադրական դժբախտ պատահարներ, անհատական պաշտպանության միջոցներ, հոգեբանական մթնոլորտ:

Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության տվյալներով ներկայումս դժբախտ դեպքերի հետևանքով մահացությունը գրավում է երրորդ տեղը՝ սիրտ-անոթային և ուռուցքաբանական հիվանդություններից հետո: Սակայն, եթե այդ հիվանդություններից մահանում են հիմնականում հասուն տարիքի մարդիկ, ապա դժբախտ դեպքերից զոհվում են առավելապես երիտասարդ և միջին տարիքի աշխատունակ մարդիկ:

Այսպես, վիճակագրությունը ցույց է տալիս, որ 18-ից մինչև 36 տարեկան տղամարդկանց մոտ մահածության տարածվածության ամենամեծ պատճառը հանդիսանում են դժբախտ պատահարները [1]: Կարելի է վստահ պնդել, որ մեր երկրում, ինչպես նաև ամբողջ աշխարհում, շինարարական և այլ տեսակի աշխատանքների իրականացման ընթացքում անվտանգության տեխնիկայի կանոնների խախտումների հետևանքով տեղի ունեցած դժբախտ դեպքերի արդյունքում մահվան և ստացված մարմնական վնասվածքների նվազեցման խնդիրը արտակարգ հրատապ է և արժանի է մեծ ուշադրության [2]:

Աշխատանքի պաշտպանության հիմնական մեթոդն արդեն երկար տարիներ հանդիսանում է անվտանգության տեխնիկական միջոցների օգտագործումը, որով լուծվում է երկու հիմնական խնդիր.

1. Մեքենաների, գործիքների, տեխնոլոգիաների ստեղծումը, որոնց օգտագործման դեպքում

Թղթակցական հասցեն՝ Աշոտ Վարդգեսի Բաղեյան, ճարտարագիտատեխնիկական փորձաքննությունների բաժնի պետ, ՀՀ ԳԱԱ «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ, Հայաստանի Հանրապետություն, Երևան, Ծովակալ Իսակովի 24, e-mail: a.badeyan@nbe.am

անհատական պատահարների առաջացման վտանգն իջեցվում է մինչև նվազագույնի:

2. Հատուկ պաշտպանության միջոցների ստեղծումը, որոնք աշխատանքի ընթացքում պաշտպանում են մարդուն պատահարների առաջացման վտանգներից:

Սակայն, վերլուծելով «Փորձաքննությունների ազգային բյուրո» ՊՈԱԿ-ում (հետագայում՝ Կազմակերպություն) նախաձեռնող մարմնի կողմից անվտանգության տեխնիկայի դատատեխնիկական փորձաքննությունների նշանակման և դրանք Կազմակերպության ճարտարագիտատեխնիկական փորձաքննությունների բաժնում կատարման վիճակագրությունը, կարելի է եզրակացնել, որ դժբախտ պատահարներից առնվազն երկու երրորդ մասում գլխավոր մեղավորը համարվում է ոչ թե տեխնիկական և տեխնոլոգիական պրոցեսներն, այլ աշխատող մարդն՝ ինքը, որն այս կամ այն պատճառով չի պահպանում անվտանգության կանոնները, խաթարում է աշխատանքային պրոցեսի նորմալ ընթացքը, չի կիրառում նախատեսված անհատական պաշտպանության միջոցները և այլն: Պարզ է, որ եթե մարդը գտնվում է հոգեպես նորմալ վիճակում, ապա նա առանց պատճառի չի ձգտի վնասվածքներ ստանալուն:

Դժբախտ դեպքերը պատահում են կամ մարդուց անկախ պատճառներով, կամ այն դեպքում, երբ նրան դրդում են որոշակի իրավիճակում թույլ տալ անվտանգության կանոնների խախտում: Պարզ է, որպեսզի կանխվի նման պատահարների առաջացումը, պետք է ամենից առաջ ի հայտ բերել այդ «խթանիչները» և հնարավորության սահմաններում փոքրացնել նրանց ազդեցությունը:

Տեխնոլոգիական առաջընթացի ամենաընդհանուր օրինաչափությունների դիտարկումը, ինչպես նաև Կազմակերպությունում կատարված անվտանգության տեխնիկայի կամ աշխատանքի պաշտպանության կանոնների խախտումների վերաբերյալ նշանակված փորձաքննությունների վերլուծությունը թույլ է տալիս եզրակացնել, որ իրավիճակները, որոնք հանգեցնում են դժբախտ դեպքերի և վթարների, միանգամայն առաջանում են հետևյալ օբյեկտիվ պատճառներից.

Առաջին պատճառն այն է, որ աշխատանքի միջոցների զարգացման հետ զուգահեռ ընդարձակվում է մարդու ինչպես բազմազան, այնպես էլ ինտենսիվ ազդեցության տիրույթը շրջակա միջավայրի վրա: Գիտության նվաճումները թույլ են տալիս տեխնիկայի շահագործման ժամանակ այն ավելի քիչ վտանգավոր դարձնել, ստեղծել վտանգներից պաշտպանվելու համապատասխան միջոցներ, և վտանգավորությունը հաշվի առնելով՝ ընտրել գործողությունների եղանակները և այլն: Սակայն, չնայած այդ նախազգուշացնող միջոցներին, տեխնիկայի զարգացմանը զուգահեռ վտանգավորությունն աճում է ավելի արագ, քան նրան դիմակայունությունը:

Երկրորդ պատճառը դա մարդու կյանքի և աշխատանքի պայմանների ավելի դաժան և վտանգավոր դառնալն է. այն սխալի գնի աճն է: Այժմ մարդիկ ավելի շատ մահանում են բարձր լարվածության հոսանքից, ավելի շատ մեծ հզորության բեռնամբարձ և տրանսպորտային միջոցների օգտագործումից, վայր են ընկնում բարձրությունից, և հաճախ ոչ թե գետնին, այլ ասֆալտին կամ բետոնին:

Երրորդ պատճառը դա մարդու ընտելանալն է վտանգներին: Ընտելանալով տեխնիկային և օգտվելով նրանից ստացված օգուտին, մարդը հաճախ մոռանում է, որ տեխնիկական սովորաբար հանդիսանում է նաև բարձր վտանգի աղբյուր և տեխնիկայի ինտենսիվ օգտագործումը բարձրացնում է վտանգավոր պատահարների իրականացման հավանականությունը: Վտանգավոր սարքավորումների հետ մշտական շփումը (դրանց շահագործումը), դժբախտ դեպքերի մասսայականության վերաբերյալ անտեղյակությունը հանգեցնում է նրան, որ մարդը դադարում է վախենալ այն բանից, ինչն իրականում հանդիսանում է շատ վտանգավոր: Բարեբախտաբար, ոչ բոլոր խախտումներն են հանգեցնում դժբախտ դեպքերի առաջացմանը: Սակայն այդ

«բարեբախտաբար»-ը ունի նաև հակադարձ կողմ: Մարդիկ մի անգամ անպատիժ խախտելով անվտանգության կանոնները և դրանից ստանալով ինչ որ փոքր օգուտ՝ կրկնում են նման խախտումները: Աստիճանաբար հարմարվում են վտանգներին և դրա հետ մեկտեղ ձեռք են բերում կանոնների խախտման սովորույթ:

Կազմակերպությունում աշխատանքի անվտանգության կանոնների խախտումների հետևանքով տեղի ունեցած դժբախտ դեպքերի վերաբերյալ նշանակված փորձաքննությունների իրականացման ժամանակ տրամադրված քրեական գործերի նյութերի ուսումնասիրության և կատարված հետազոտությունների արդյունքներով կարելի է եզրակացնել նաև, որ ընդհանուր պատճառներին զուգահեռ բացահայտվում է շատ տարաբնույթ, հաճախ անհատական գործոններ՝ հիմնականում հոգեբանական կարգի, որով ստեղծվում են աշխատանքի անվտանգության կանոնների կանխամտածված խախտումներ և դժբախտ դեպքերի քանակի աճ (համարձակության ցուցադրում, անկարգապահություն, ռիսկի նկատմամբ հակում և այլն):

Հետևաբար, միայն տեխնիկական ճանապարհով անվտանգության խնդիրը չի լուծվի: Ավելին, տեխնիկայի կատարելագործման, դրան հուսալիության և անվտանգության բարձրացմանը զուգահեռ՝ մարդկային գործոնի ազդեցությունը դառնում է ավելի կարևոր: Դժբախտ դեպքերի կայացման պատճառների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դեպքերի ընդհանուր քանակի մեջ մարդու կողմից թույլ տրված սխալն ավելի մեծ դեր է խաղում, ինչն էլ հանդիսանում է դեպքերի կայացման անմիջական պատճառը:

Ինչու՞մ է կայանում մարդու ոչ ճիշտ, սխալ գործողությունների պատճառը: Պատճառները բազմազան են. դրանք կարող են լինել և զուտ սուբյեկտիվ գործոններ, ինչպիսին է, օրինակ՝ մարդու մոտ տվյալ աշխատանքի կատարման համար անհրաժեշտ հոգեբանական որակի կամ ֆիզիոլոգիական կարգի բացակայությունը, գիտելիքների և փորձի պակասությունը, ֆիզիոլոգիական կարգի կամ հուզական իրավիճակի խախտումները և այլն:

Ներքին գործոնները կարող են առաջ գալ նաև արտաքին իրադարձությունների ազդեցությունից, ինչպես, օրինակ՝ արտաքին ֆիզիկական ազդեցությունը՝ սկսած նրանից, որ առաջանում է աշխատանքի պայմաններից և ընդհուպ այնպիսի երևույթներն, ինչպիսիք են մագնիսական փոթորիկները, լուսնի փուլերի փոփոխությունը, որոնք կարող են թերևս ազդել մարդու ներքին հուզական վիճակի (նյարդային, սրտանոթային համակարգի) վրա և լինել դժբախտ դեպքերի առաջացման անմիջական պատճառը:

Դժբախտ դեպքերի առաջացման վրա ազդում են նաև շատ սոցիալական գործոններ, ինչպիսին է աշխատանքային կոլեկտիվում առկա հոգեբանական մթնոլորտը, աշխատանքի խթանման կարգի ընտրությունը, ապրելակերպը և այլն:

Այսպիսով, պարզվում է, որ մարդու կողմից թույլ տրված սխալների, բաց թողումների, կանխամտածված և պատահական կատարված վտանգավոր գործողությունների պատճառների բացահայտելը նախազգուշացնելը, համարվում է բարձր անորոշության և բարդության խնդիր:

Աշխատանքի անվտանգության հոգեբանությունը, որպես գիտական ուղղություն՝ կոչված է գտնել և աշխատողներին առաջարկել վերը նշված խնդիրների լուծման կոնկրետ երաշխիքներ: Վերջին հաշվով, աշխատանքի անվտանգության ապահովման միջոցառումների համակարգում մարդկային գործոնը պետք է դառնա հուսալի օղակ:

Ինչպես ցույց է տալիս վերջին 10 տարիների ընթացքում ՀՀ-ում, ինչպես նաև Արցախում անվտանգության տեխնիկայի կամ աշխատանքի պաշտպանության կանոնների խախտումների հետևանքով տեղի ունեցած դեպքերի վերաբերյալ նշանակված ճարտարագիտատեխնիկական փորձաքննությունների կատարման նպատակով տրամադրված նախապատրաստական նյութերում կամ հարուցված քրեական գործերում առկա ելակետային տվյալների հետազոտությու-

նր՝ ցանկացած վտանգավոր գործողություն, որի արդյունքում տեղի է ունեցել դժբախտ դեպք, կարող է լինել մեկ կամ մի շարք պատճառների հետևանք:

Բերենք մի պայմանական օրինակ. ընկերության աշխակիցները չլինելով գրանցված աշխատակիցներ, խախտելով Աշխատանքային օրենսգրքի պահանջները՝ կատարում են անօրինական աշխատանք: Այսինքն, աշխատում են առանց աշխատանքային օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կնքված աշխատանքային պայմանագրերի կամ աշխատանքի ընդունման մասին անհատական իրավական ակտերի առկայության, որի հետևանքով չեն ստանում անվտանգության տեխնիկայի կանոնների վերաբերյալ պատշաճ հրահանգավորում, ինչպես նաև աշխատում են առանց անհատական պաշտպանության միջոցների կիրառության [3]:

Դժբախտ դեպքերի պատճառ կարող է համարվել նաև սպասարկվող սարքավորման վիճակի ոչ ճիշտ գնահատումը, ինչը կարող է լինել մասնագիտական գիտելիքների պակասի արդյունք, աշխատանքի անվտանգության վերաբերյալ ուսուցման բացակայություն, աշխատողի վատառողջ լինելը, սարքավորման վիճակի ճիշտ գնահատման համար անհրաժեշտ ժամանակի սղությունը, ինչպես նաև աշխատողի կողմից սարքավորման վիճակի ստուգումն ուղղակիորեն անտեսելը:

Ինչպես ՌԴ-ի աշխատանքի պաշտպանության ազգային միության կենտրոնի մասնագետներն են համարում, արտադրական դժբախտ դեպքերի և վթարների հետազոտություններն ընդհանրացնող նյութերը թույլ են տալիս վտանգավոր գործողությունների անմիջական պատճառների բազմազանությունը հանգեցնել հետևյալ չորս խմբերի [2].

Ա. Չգիտի. սա նշանակում է, որ աշխատողը չունի տվյալ աշխատանքի կատարման համար անհրաժեշտ գիտելիքներ, չի տիրապետում համապատասխան հմտությունների, մեթոդների, ձևերի և եղանակների:

Բ. Չի ցանկանում. սա նշանակում է, որ աշխատողը կարող է տվյալ աշխատանքը (գործողությունը) որակյալ և անվտանգ կատարել, սակայն նրա մոտ չկա ցանկություն պահպանելու անվտանգության պահանջները, այլ կերպ ասած՝ նրա մոտ չկա հիմնավորում (մոտիվացիա), նաև նրա մոտ չի զարգացել հոգեբանական կողմնորոշում՝ նշված պահանջները պահպանելու համար:

Գ. Չի կարող. սա նշանակում է, որ աշխատողը գտնվում է այնպիսի ֆիզիկական կամ հոգեբանական վիճակում, որ չնայած իր կարողություններին և իր ցանկություններին՝ թույլ է տալիս վտանգավոր գործողություն:

Դ. Ապահովված չէ. սա նշանակում է, որ աշխատողը չի կատարում նախատեսված գործողությունը՝ այն կատարելու համար անհրաժեշտ պայմանների, գործիքների, նյութերի, սարքերի, տեղեկատվության և այլնի չապահովման հետևանքով:

Առաջին երեք խմբերի (Ա, Բ, Գ) պատճառները պայմանավորված են աշխատողի անհատական և անձնական առանձնահատկություններից (որակներից): Ամբողջությամբ վերցված այդ պատճառներն անվանվում են մարդկային գործոն: Չորրորդ խմբի (Դ) անմիջական պատճառը հանդիսանում է աշխատողի նկատմամբ արտաքին գործոն, այլ կերպ ասած, դա այն արտադրական միջավայրն է, որում ընթանում է աշխատողի աշխատանքային գործունեությունը [1]:

Առանձնացված բոլոր չորս խմբերը, որոնք վտանգավոր գործողությունների անմիջական պատճառ են, իրենց հերթին հանդիսանում են ավելի բարձր մակարդակի պատճառի հետևանք, այն էլ վերագրվում է արտադրության կազմակերպման և ղեկավարման ոլորտին: Սովորաբար որն պատճառը սահմանվում է որպես կազմակերպչական:

Այսպիսով, ճարտարագիտատեխնիկական փորձաքննությունների շրջանակներում ուսումնասիրված՝ շինարարական և արտադրությունում այլ տեսակի աշխատանքների իրականացման

ընթացքում անվտանգության տեխնիկայի կանոնների խախտումների հետևանքով տեղի ունեցած դժբախտ դեպքերի պատճառների, նպաստող գործոնների և դրանց կանխման հիմնախնդիրների համալիր վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ արտադրությունում դժբախտ դեպքերը կանխելու կամ նվազագույնի հասցնելու համար պետք է տվյալ վայրում ստեղծել աշխատանքի անվտանգ պայմաններ [4,5]: Վերջինս իրենից ներկայացնում է աշխատանքի այն պայմանները, որոնց դեպքում աշխատողի վրա բացառվում է թունավոր և(կամ) վտանգավոր արտադրական գործոնների ազդեցությունը, կամ դրանց մակարդակը չի գերազանցում սահմանված նորմաները: Ինչպես երևում է, այս ձևակերպումը չի բացառում աշխատատեղում պոտենցիալ վտանգավոր գործոնների առկայությունը և չի պարունակում որևէ պահանջ աշխատողի նկատմամբ:

Սակայն, որպեսզի կանխվեն դժբախտ դեպքերը (վթարները), այս պայմանը բավարար չէ: Առաջինը, ինչպես նշվեց, տարբեր պատճառներից ելնելով աշխատողը կարող է կատարել վտանգավոր գործողություն, որի արդյունքում կարող է տեղի ունենալ դժբախտ դեպք կամ վթար: Երկրորդը, արտադրությունում պոտենցիալ վտանգը որոշակի պայմաններում կարող է փոխվել ռեալ վտանգի, որի ժամանակ ստեղծվում է վտանգավոր դրություն կամ վթարային իրավիճակ, ինչն էլ պահանջում է աշխատողից համապատասխան գործողություն (վարքագիծ):

Վերջապես, հնարավոր է այնպիսի իրավիճակ, որի ժամանակ ծանր հետևանքն առաջանում ոչ թե վտանգավոր գործոնի ազդեցությունից, և ոչ թե աշխատողի չմտածված գործելակերպից, այլ նրա ընդհանուր ֆիզիոլոգիական վիճակից. ենթադրենք, անվտանգության տեսակետից գերազանց աշխատատեղում աշխատողի մոտ մինչև աշխատանքի սկսվելն ունեցած ուժեղ ապրումներից առաջանում է սրտի նոպա, նա կորցնում է գիտակցությունը, ընկնում է և ստանում գանգ-ուղեղային վնասվածք:

Այսպիսով, պետք է ընդունել, որ աշխատանքի անվտանգ պայմանները հանդիսանում են աշխատանքի անվտանգության անհրաժեշտ, բայց ոչ բավարար պայման [3]: Շատ բան կախված է աշխատողից, նրա որակավորումից, վարքից, ֆիզիկական և հոգեկան իրավիճակից:

Վերոնշյալից ելնելով, կարելի է տալ «Աշխատանքի անվտանգություն» հասկացության հետևյալ ձևակերպումը.

Աշխատանքի անվտանգությունը դա գործունեություն է, որի ժամանակ ապահովվում է աշխատանքի անվտանգ պայմանները և աշխատողը նպատակամղված ու անվտանգ գործում է ինչպես աշխատանքային գործընթաց կատարման ժամանակ, այնպես էլ վտանգավոր դրությունների առաջացման դեպքում և աշխատողի ֆիզիկական ու հոգեկան վիճակը համապատասխանում է նորմաներին:

Այսպիսով, նկատի ունենալով նաև մարդկային գործոնի ազդեցության նշանակությունը, աշխատողների համար աշխատանքի անվտանգության (ԱԱ) անհրաժեշտ և բավարար պայմանի բանաձևը կարելի է ներկայացնել հետևյալ կերպ.

$$ԱԱ = Գիտի + Ցանկանում է + Կարող է + Ապահովված է (1)$$

Գրականության ցանկ

1. Учебный курс по охране труда: курс разработан в соответствии с программой обучения по охране труда, приведенной в ГОСТ 12.0.004-2015 «Организация обучения безопасности труда».
2. ГОСТ 12.0.004-2015 Межгосударственный стандарт «Организация обучения безопасности труда» Общие положения.
3. ՀՀ Աշխատանքային օրենսգիրք (Ընդունված է 2004թ. նոյեմբերի 9-ին, լրացումներով և փոփոխություններով 2020թ. ապրիլի 29-ի դրությամբ):

4. СНиП III-4-80* Строительные нормы и правила «Техника безопасности в строительстве».
5. ՀՀՇՆ1-3.01.01-2008 շինարարական նորմեր՝ «Շինարարական արտադրության կազմակերպման աշխատանքների կատարում» (հաստատված ՀՀ քաղաքաշինության նախարարի 2008 թ. հունվարի 14 թիվ 11-Ն հրամանով):

ЗНАЧЕНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ФАКТОРА ПРИ НАРУШЕНИЯХ ПРАВИЛ ТЕХНИКИ БЕЗОПАСНОСТИ, ПРИВЕДШИХ К НЕСЧАСТНЫМ СЛУЧАЯМ

Бадеян А. В., Мазманян В.Г.

В статье проанализированы результаты последних 10 лет полученные в ходе выполненных в Национальном бюро экспертиз Республики Армения инженерно-технических и судебно-технических экспертных исследований. Отмечено, что назначенные компетентными органами экспертные исследования касаются несчастных случаев, имевших место быть в Республике Армения и Арцахе, вследствие нарушений правил техники безопасности или охраны труда. Данные исследования были выполнены с целью обоснования наличия причинно-следственной связи между факторами непосредственно вызвавших несчастные случаи и выявленными личностями, ответственными за нарушения по технике безопасности и охране труда.

В статье обосновывается мысль о том, что наряду с наличием необходимости обеспечения безопасных условий труда, при несчастных случаях важно рассматривать также очевидность влияния человеческого фактора.

Ключевые слова: техника безопасности, охрана труда, несчастный случай на производстве, средства индивидуальной защиты, психологическая обстановка.

THE IMPORTANCE OF THE HUMAN FACTOR IN VIOLATION OF SAFETY REGULATIONS LEADING TO ACCIDENTS

Badeyan. A., Mazmanyanyan V.

The article analyzes the results, obtained during the research of engineering-technical and forensic technical expertise carried out in the National Bureau of Expertises of the Republic of Armenia over the past 10 years, assigned by the authorities initiated expert studies regarding accidents occurring in the Republic of Armenia and Artsakh due to violations of safety and labour protection rules. These studies were carried out in order to substantiate the existence of a causal relationship between the factors that directly caused the accidents and the identified individuals responsible violations of safety and labour protection rules.

The article substantiates the idea that, along with the need to ensure safe working conditions in case of accidents, it is also important to consider the influence of the human factor.

Key words: safety norms, labour protection, industrial accidents, individual protection means, psychological situation.

Ներկայացվել է խմբագրության 04.10.2021

Ընդունվել է փաշագրության 02.12.2021